

Αρχαία Ελληνικά Γ' Λυκείου-Διδακτική ενότητα 12: Η ηθική αρετή (Κριτήριο αξιολόγησης)

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ, Ἠθικά Νικομάχεια Β1, 1-4, 1103a14-b2

Διττῆς δὴ τῆς ἀρετῆς οὐσης, τῆς μὲν διανοητικῆς τῆς δὲ ἠθικῆς, ἡ μὲν διανοητικὴ τὸ πλεῖον ἐκ διδασκαλίας ἔχει καὶ τὴν γένεσιν καὶ τὴν αὐξήσιν, διόπερ ἐμπειρίας δεῖται καὶ χρόνου, ἡ δ' ἠθικὴ ἐξ ἔθους περιγίνεται, ὅθεν καὶ τοῦνομα ἔσχηκε μικρὸν παρεκκλίνον ἀπὸ τοῦ ἔθους. Ἐξ οὗ καὶ δῆλον ὅτι οὐδεμία τῶν ἠθικῶν ἀρετῶν φύσει ἡμῖν ἐγγίνεται· οὐθὲν γὰρ τῶν φύσει ὄντων ἄλλως ἐθίζεται, οἷον ὁ λίθος φύσει κάτω φερόμενος οὐκ ἂν ἐθισθεῖ ἄνω φέρεσθαι, οὐδ' ἂν μυριάκις αὐτὸν ἐθίξῃ τις ἄνω ῥιπτῶν, οὐδὲ τὸ πῦρ κάτω, οὐδ' ἄλλο οὐδὲν τῶν ἄλλως πεφυκότων ἄλλως ἂν ἐθισθεῖ. Οὐτ' ἄρα φύσει οὔτε παρὰ φύσιν ἐγγίνονται αἱ ἀρεταί, ἀλλὰ πεφυκόσι μὲν ἡμῖν δέξασθαι αὐτάς, τελειούμενοις δὲ διὰ τοῦ ἔθους.

Ἔτι ὅσα μὲν φύσει ἡμῖν παραγίνεται, τὰς δυνάμεις τούτων πρότερον κομιζόμεθα, ὕστερον δὲ τὰς ἐνεργείας ἀποδίδομεν (ὅπερ ἐπὶ τῶν αἰσθήσεων δῆλον· οὐ γὰρ ἐκ τοῦ πολλάκις ἰδεῖν ἢ πολλάκις ἀκοῦσαι τὰς αἰσθήσεις ἐλάβομεν, ἀλλ' ἀνάπαλιν ἔχοντες ἐχρησάμεθα, οὐ χρησάμενοι ἔσχομεν)· τὰς δ' ἀρετὰς λαμβάνομεν ἐνεργήσαντες πρότερον, ὥσπερ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων τεχνῶν· ἃ γὰρ δεῖ μαθόντας ποιεῖν, ταῦτα ποιοῦντες μαθάνομεν, οἷον οἰκοδομοῦντες οἰκοδόμοι γίνονται καὶ καθαρίζοντες καθαρισταί· οὕτω δὴ καὶ τὰ μὲν δίκαια πράττοντες δίκαιοι γινόμεθα, τὰ δὲ σώφρονα σώφρονες, τὰ δ' ἀνδρεῖα ἀνδρεῖοι.

A1. Σε κάθε μία από τις διατυπώσεις που ακολουθούν να δώσετε το χαρακτηρισμό «Σωστό» ή «Λάθος», ανάλογα με το αν αποδίδουν το νόημα του κειμένου σωστά ή όχι. Να αιτιολογήσετε την απάντησή σας με συγκεκριμένη αναφορά στο κείμενο.

1. Ο Αριστοτέλης συνδέει την απόκτηση των ηθικών αρετών και τη διδασκαλία.
2. Η φύση δεν παίζει ρόλο στη διαμόρφωση των ηθικών αρετών.
3. Ο άνθρωπος φτάνει στην ηθική του τελείωση μέσω του εθισμού.
4. Τις αρετές τις αποκτούμε όπως ακριβώς και τις τέχνες.
5. Τα πράγματα που πρέπει πρώτα να τα μάθουμε προτού αρχίσουμε να τα κάνουμε, τα μαθαίνουμε κάνοντάς τα.

Μονάδες 10

B1. "Διττῆς δὴ τῆς ἀρετῆς οὐσης. . . διὰ τοῦ ἔθους" : Ποια είναι η βασική θέση του Αριστοτέλη για την ηθική αρετή και με ποια στοιχεία τεκμηριώνει τη θέση αυτή στο παραπάνω απόσπασμα;

Μονάδες 10

B2. Ποιο είναι το περιεχόμενο των εννοιών «δύναμις» και «ἐνέργεια» στην αριστοτελική φιλοσοφία και πώς ο Αριστοτέλης τις χρησιμοποιεί στα δύο εμπειρικά παραδείγματα της δεύτερης παραγράφου του κειμένου για τις αισθήσεις και τις τέχνες, προκειμένου να ορίσει τις ηθικές αρετές (250-300 λέξεις);

Μονάδες 10

B3. Να γράψετε το γράμμα που αντιστοιχεί σε κάθε μία από τις παρακάτω περιόδους λόγου και δίπλα σε αυτό τη λέξη «Σωστό», αν είναι σωστή, ή τη λέξη «Λάθος», αν είναι λανθασμένη (250-300 λέξεις):

1. Αντικαταστάτης του Πλάτωνα στη σχολή όσο έλειπε ήταν ο Ξενοκράτης.
2. Ο Πλάτωνας υποστήριζε «και τά οικεία ἀναιρεῖν ἐπὶ τῇ σωτηρίᾳ τῆς ἀληθείας».

Αρχαία Ελληνικά Γ' Λυκείου-Διδακτική ενότητα 12: Η ηθική αρετή (Κριτήριο αξιολόγησης)

3. Ο Αριστοτέλης επιστρέφει ξανά στην Αθήνα το 335 π.Χ. καθώς το κλίμα ήταν ευνοϊκό για την επάνοδό του.
4. Ο Αριστοτέλης κατηγορήθηκε για ασέβεια με αφορμή ένα ποίημα για τον φίλο του Ερμία που είχε τη μορφή παιάνα.
5. Ο Ηράκλειτος ο Εφέσιος υποστήριζε «εὐδαιμονίη ψυχῆς καὶ κακοδαιμονίη».
6. Το λόγον ἔχον (λογική) καθορίζει τις πράξεις μας που γίνονται με βάση τη λογική.
7. Το ἐπιθυμητικόν ἔχει σχέση με τις διανοητικές αρετές.
8. Το λόγον ἔχον μέρος μετέχει και στο ἄλογον και στο λόγον ἔχον.
9. Τα μαθήματα του Αριστοτέλη στον Αλέξανδρο γίνονταν στην Μίεζα.
10. Ο Περίπατος ήταν η σχολή του Θεόφραστου.

Μονάδες 10

B4. Να γράψετε δύο ομόρριζες λέξεις της νέας ελληνικής γλώσσας, απλές ή σύνθετες, για καθεμιά από τις παρακάτω λέξεις του κειμένου: **πλεῖον, πεφυκόσι, κομιζόμεθα, ἔχοντες.**

Μονάδες 10

B5. Παράλληλο κείμενο: Θουκυδίδου Ἱστορίαι. II, 40, 4 - 5

Και στην διάθεσή μας («τὰ ἐς ἀρετὴν») ἀπέναντι στους ξένους διαφέρομε ἀπ' τους πολλούς, γιατί αποκτούμε φίλους ευεργετώντας τους και όχι περιμένοντας ἀπ' αυτούς κάποιο καλό. Η φιλία του ευεργέτη εἶναι πιο σταθερή, γιατί προσπαθεῖ να διατηρήσει τον δεσμό του με τον ἄλλο, ἐνῶ ἐκεῖνος που χρωστάει χάρη εἶναι λιγότερο πρόθυμος, θεωρώντας την ευγνωμοσύνη του σαν χρέος κι όχι σαν αἴσθημα. Μόνοι εμεῖς σκορπούμε ἀπλόχερα τις ευεργεσίες μας, ὄχι ἀπὸ συμφεροντολογικούς υπολογισμούς, ἀλλὰ ἀπὸ φιλελεύθερη γενναιοδωρία.

Θουκυδίδου Ἱστορίαι. II, 42, 2-3.

Και εἶπα τα περισσότερα που εἶχα να πω, γιατί αὐτῶν που κείτονται ἐδῶ και τῶν ομοίων τους ἡ ἀνδρεία ἐστόλισε την πολιτεία με ὅσα ἐγώ, υμνώντας την, εἶπα πως ἔχει. Λίγοι εἶναι οἱ Ἕλληνες που δεν εἶναι, σαν και τους γενναίους αὐτούς, κατώτεροι ἀπὸ τον ἔπαινο που τους γίνεται. Νομίζω πως ο θάνατός τους και φανέρωσε και ἀπαθανάτισε την ἀνδρεία τους. Ἀν σε ἄλλα φανερωθεῖ κανεὶς κάπως κατώτερος, ὅμως πεθαίνοντας για την πατρίδα αποκτᾶ το δικαίωμα να κρίνεται μόνο για την παλικαριά του. Ὅλοι μαζί, στην κοινή τους προσπάθεια, ωφέλησαν περισσότερο ἀπ' ὅ,τι ἴσως ἔβλαψε ο καθένας χωριστὰ στην ατομική του ζωὴ.

Μετάφραση, Ἀγγ. Βλάχος

Ο Περικλῆς στον Επιτάφιο κλείνοντας την κύρια πρόθεση του λόγου του χρησιμοποιεῖ την ἔννοια ἀρετῆς, ὄχι με την ευρύτητα του ἀριστοτελικοῦ ὄρου, ἀλλὰ με το ἠθικὸ περιεχόμενο της ευεργετικῆς δυνάμεως που φανερόνεται στις σχέσεις τῶν ἀνθρώπων.

Νομίζετε ὅτι υπάρχουν κοινὰ σημεῖα ἀνάμεσα στους λόγους του Περικλή και στην ἀποψη του Αριστοτέλη ὅσον ἀφορᾶ στη σχέση ἠθικῆς πράξης και ἠθικῆς ἀρετῆς; Να στηρίξετε τις ἀπόψεις σας σε χωρία τῶν δύο κειμένων (150-200 λέξεις).

Μονάδες 10

Αρχαία Ελληνικά Γ' Λυκείου-Διδακτική ενότητα 12: Η ηθική αρετή (Κριτήριο αξιολόγησης)

Γ. ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ Δημοσθένης, Κατὰ Ἀριστογείτονος Α' 15 - 17

Φύση και λειτουργία του νόμου. Η στάση του Αριστογείτονα απέναντι στους νόμους της πόλεως

Ἄπας ὁ τῶν ἀνθρώπων βίος, ὃ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, κἄν μεγάλην πόλιν οἰκῶσι κἄν μικράν, φύσει καὶ νόμοις διοικεῖται. Τούτων δ' ἡ μὲν φύσις ἐστὶν ἄτακτον καὶ κατ' ἄνδρ' ἴδιον τοῦ ἔχοντος, οἱ δὲ νόμοι κοινὸν καὶ τεταγμένον καὶ ταῦτό πᾶσιν. Ἡ μὲν οὖν φύσις, ἂν ἢ πονηρά, πολλάκις φαῦλα βούλεται· διόπερ τοὺς τοιούτους ἐξαμαρτάνοντας εὐρήσετε. Οἱ δὲ νόμοι τὸ δίκαιον καὶ τὸ καλὸν καὶ τὸ συμφέρον βούλονται, καὶ τοῦτο ζητοῦσιν, καὶ ἐπειδὴν εὐρεθῆ, κοινὸν τοῦτο πρόσταγμ' ἀπεδείχθη, πᾶσιν ἴσον καὶ ὅμοιον, καὶ τοῦτ' ἔστι νόμος. Ὡς πάντας πείθεσθαι προσήκει διὰ πολλά, καὶ μάλισθ' ὅτι πᾶς ἐστὶ νόμος εὐρημα μὲν καὶ δῶρον θεῶν, δόγμα δ' ἀνθρώπων φρονίμων, ἐπανόρθωμα δὲ τῶν ἐκουσίων καὶ ἀκουσίων ἀμαρτημάτων, πόλεως δὲ συνθήκη κοινή, καθ' ἣν πᾶσι προσήκει ζῆν τοῖς ἐν τῇ πόλει. Ἀλλὰ μὴν ὅτι νῦν Ἀριστογείτων τοῖς μὲν τῆς ἐνδείξεως δίκαιοις ἅπασιν ἐάλωκεν, ἕτερος δ' οὐδὲ εἷς ἔστιν ἀνεκτὸς αὐτῷ λόγος, περὶ τούτων ῥάδιον διδάξαι. δυοῖν γὰρ ὄντων, ὃ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, ὧν ἕνεκα πάντες τίθενται οἱ νόμοι, τοῦ τε μηδένα μηδὲν ὁ μὴ δίκαιόν ἐστι ποιεῖν, καὶ τοῦ τοὺς παραβαίνοντας ταῦτα κολαζομένους βελτίους τοὺς ἄλλους ποιεῖν, ἀμφοτέροις τούτοις οὗτος ἔνοχος ὢν φανήσεται. ἐπὶ μὲν γὰρ οἷς ἐξ ἀρχῆς παρέβη τοὺς νόμους, τὰ ὀφλήματ' αὐτῷ γέγονεν· ἐπὶ δ' οἷς οὐκ ἐμμένει τούτοις, νῦν ἐπὶ τὴν παρ' ὑμῶν ἄγεται τιμωρίαν, ὥστε μηδεμίαν καταλείπεσθαι πρόφασιν δι' ἣν ἂν τις αὐτὸν ἀφείη.

Γ1. Οἱ δὲ νόμοι ...ἐν τῇ πόλει. Να μεταφράσετε το παραπάνω απόσπασμα.

Μονάδες 10

Γ2. Για ποιον σκοπό θεσπίζονται οι νόμοι σύμφωνα με τον ρήτορα;

Μονάδες 10

Γ3. α) Να μεταφέρετε στον πληθυντικό αριθμό τις φράσεις :

- ἡ μὲν οὖν φύσις, ἂν ἢ πονηρά, πολλάκις φαῦλα βούλεται
- πᾶς ἐστὶ νόμος εὐρημα μὲν καὶ δῶρον

β) Να εντοπίσετε ένα επίθετο συγκριτικού βαθμού και να γράψετε τους τρεις βαθμούς τους επιρρήματός του.

Μονάδες 10

Γ4. α) Να βρείτε τα κατηγορούμενα στο παρακάτω απόσπασμα, να γράψετε σε ποιο ὄρο αποδίδονται και να εξηγήσετε τη συμφωνία ή την ασυμφωνία τους με αυτόν.

β) Να εντοπίσετε τον λανθάνοντα υποθετικό λόγο και να αναγνωρίσετε το είδος του υποθετικού λόγου που λανθάνει.

Οἱ δὲ νόμοι τὸ δίκαιον καὶ τὸ καλὸν καὶ τὸ συμφέρον βούλονται, καὶ τοῦτο ζητοῦσιν, καὶ ἐπειδὴν εὐρεθῆ, κοινὸν τοῦτο πρόσταγμ' ἀπεδείχθη, πᾶσιν ἴσον καὶ ὅμοιον, καὶ τοῦτ' ἔστι νόμος. Ὡς πάντας πείθεσθαι προσήκει διὰ πολλά, καὶ μάλισθ' ὅτι πᾶς ἐστὶ νόμος εὐρημα μὲν καὶ δῶρον θεῶν, δόγμα δ' ἀνθρώπων φρονίμων, ἐπανόρθωμα δὲ τῶν ἐκουσίων καὶ ἀκουσίων ἀμαρτημάτων, πόλεως δὲ συνθήκη κοινή, καθ' ἣν πᾶσι προσήκει ζῆν τοῖς ἐν τῇ πόλει.

Μονάδες 1